

Observatoriulu eae de doue ori in septemana, Mercuria si Sambata.

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in lăintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie s'au litra, cu litere merunte garmondou, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 48.

— Sibiu, Sambata 14/26 Juniu. —

1880.

Abonamentu nou la „Observatoriulu“

Apropiandu-ne de finea semestrului primu, precum si a triluniului Aprile—Juniu, prin acésta deschidemu prenumeratiune noua si invitamu la reinnoirea abonamentului pe semestrulu alu douilea si pe triluniulu Juliu—Septembre.

Conditiiunile de abonamentu se potu vedea in fruntea diariului si adeca :

In lăintrulu monarchiei :

Cu 4 fl. val. austr. pe 6 luni.

Cu 2 fl. val. austr. pe 3 luni.

In strainetate :

Cu 5 fl. séu 11 franci pe 6 luni.

In Sibiu „Observatoriulu“ costa 3 fl. 50 cr. pe 6 luni, éra dusu la casa cu 50 cr. mai multu.

Abonamentele se potu face mai usioru prin assemnatiuni (mandate) postali, de a dreptulu la Redactiune in Sibiu, Piati'a mica Nr. 27.

Redactiunea.

Ide'a de statu a Austriei.

De Dr. Franciscu Palacky.

(Urmare.)

In art. V alu studiului seu politicu eruditulu Palacky se ocupa de cunoscutele doue acte mari de statu, diplom'a din 20 Octobre 1860 si patent'a din 26 Februaru 1861, pe care amu face si noi fôrte bine se nu le dămu uitarei, ci la timpuri anumite se le mai recitimu. Analis'a ce face intieleptulu boemu diplomei din Octobre, este fôrte instructiva. Dupa Palacky, din tôte numerosele prefaceri, prin care trecuse statulu austriacu dela 1848 inainte, nici-una nu este de importantia asia mare cá diplom'a (constitutiune, lege fundamentale) din 20 Octobre 1860. Dara importantia ei se descopere mai multu in coprin-sulu, in spiritulu si in principiile din care maneca si pe care le sustine, decâtu in forma, adeca in cuvete si in paragrafi. Spiritulu diplomei din 1860 se manifesta mai virtosu intru inpregiurarea, cá monarchulu casei austriace si cu elu tóta august'a sa casa a renuniatu ce e dreptu, de buna voia la domni'a absolutistica a tieriloru sale, acea renuntiare inse o a facutu cu cea mai mare solemnitate si intr'unu modu absolutu obligatoriu asia, in câtu din acea di absolutismulu in Austri'a deveni pentru totudeauna imposibile. Acésta se intempla sub unic'a conditiune pusa de către imperatulu in poterea sanctiunei pragmatice, prefacuta in lege fundamentale in dilele imperatului Carolu VI (1713—1740), cá adeca prin delaturarea sistemii absolutistice si inaugurarea libertatii constitutionale, unitatea, integritatea si poterea statului se nu suferi nici-o miciorare; éra apoi despre modulu, cum se se póta uni poterea si integritatea imperiului cu libertatea popóraloru, se delibere si se decida chiaru popórale (prin repesentantii loru) intrunite si in cointielegere cu monarchulu loru. Importantia acestei fapte a monarchului este atátu mai mare, cu câtu elu declarase totuodata, cá ceea ce faci, se intempla dupace cumpanise bine tôte cerintiele statului si recunoscu, cá cu acésta isi „implinesce datorinti'a sa de regente (Erfüllung der Regentenpflicht).“

Din spiritulu acelei fapte a monarchului resulta doue principie: 1. cá de aci inainte potestatea legislativa se imparte intre monarchu si popóra asia, încátu se nu o póta exercita nici monarchulu singuru fara invoirea popóraloru, nici acestea fara invoirea monarchului; 2. cá la exercitiulu potestatiei legislative se se ia, pre câtu numai se pôte, in cea mai de aprópe consideratiune mediulócele,

prin care se conserva unitatea si poterea statului intregu, cum si de alta parte caracterele, traditiunile istorice si necessitatile popóraloru, cu alte cuvete, cá dietele provinciiloru austriace se fia cu grija atátu la diversele cestiuni de viétia ale popóraloru, câtu si pentru unitatea si indivisibilitatea imperiului.

Acesta este minunatulu spiritulu si coprinu alu diplomei din Octobre, pe care nu'lu pôte trage nimeni la indoiéla si carele este recunoscutu de toti. In câtu pentru forma, pentru textu, nu se pôte nega, cá in acela se afla urmele unoru idei precipitate si ale unoru contradiceri, precum de ex. in §. 3 aline'a ce se incepe cu „Nachdem jedoch (dupace inse etc.“ Aceea aline'a ar fi trebuitu formulata altrumentrea, pentru cá centralistii se nu o póta esplica in favórea loru si cá nu cumva din centralismulu loru se resulte unu absolutismulu alu mai multora, adeca alu parlamentului centrale, in locu de absolutismulu unu omu.

Aci Palacky face o scurta esecursiune in istoria Boemiei, provocanduse la multime de juramente, manifeste si declaratiuni de ale regiloru Boemiei, intocma precum s'aru potea provoca si ardelenii la multa juramente solemne; dupa aceea se arunca cu totu dreptulu asupra birocratiei din Vien'a, carei totu ii mai placea se creda (pe la 1865 candu se scriau acestea), cá fericirea Austriei pôte fi asecurata numai, daca popórale ei voru fi tinute in veci sub toturatulu domniloru din Vien'a. Asupra unoru puncte de acestea neintielegerea fu indata dela inceputu fôrte mare; centralistii, dualistii, federalistii le esplicau fia-care in partea loru. Patent'a din 26 Februaru 1861 care voia se fia esecutarea diplomei, cumpanindu tare către centralismulu, produse confusiune si mai mare. In anii de antaiu nici cei mai eminenti barbati de statu nu petrunsesera in spiritulu diplomei. Indata la inceputu ministrulu comitele Goluchowsky (polonu) crediendu cá va astupa gurile popóraloru cu atia dulce, se incercá se introduca statutele elaborate inca sub ministrulu Alex. Bach, pentru nesce umbre de diete provinciali si făcu fiasco. Venindu Schmerling cu patent'a din Februaru, crediuse si elu, cá popórale isi voru sari din piele de bucuria si nu voru cere nici-o corectura in trena. Ci nu a fostu asia. Boemii au intratu ce e dreptu, in senatulu imperiale din Vien'a, inse numai in sperantia si cu conditiune, cá in acela se mediulócésca largirea sferei de activitate a dietelor provinciale, prin urmare infrenarea postelor centralistice, totu-odata modificarea legii electorale fôrte favorabile germaniloru, rea inse pentru cechi. S'au insielatu cechii, pentrucă cerbici'a si truff'a centralistiloru a fostu multu mai intielenita si invirtosiata, decâtu se voiésca a se indupleca la vreo concessiune. Apoi centralistii se si folosira minunatu de ambiguitatile din diploma, esplicandu tôte in partea loru. Atunci cechii paraseru Senatulu imperiale pentru 16 ani, pana ce curtea imperiale si chiaru multi dintre centralistii se convinsera pana in anulu 1879, cá asia nu mai pôte merge.

Fôrte intieptiesce a prevediutu Palacky si cu elu cei mai multi cechi, cá unu poporu lipsitu de viétia publica si parlamentaria manifestata in limb'a sa nationale, mai curendu sau mai tardiu are se cada in tôte sensurile, trupesece si moralicesce, victima (jertfa) popóralu, care dispune cu maioritate, reala sau fictiva, totu atátu, de tôte veniturile statului. De aceea popóralu asupritu in acelu modu perfidu si barbaru nu'i remane alta cale, decâtu resistentia passiva, fia macaru si pe sute de ani inainte, pana ce bate si ór'a lui. Acestu mare adeveru Palacky l'a pronuntiatu de multe-ori dela 1862 pana la mórtea sa, éra centralistii isi bateau jocu de atâtea repetitiuni ale lui; Palacky inse le respundea regulatu :

Adeverulu este mai vechiu decâtu

universulu si va remanea in eternu. Nu-mai minciun'a este totudeauna noua, si ea móre in momentulu in care este demascata.

In cei din urma trei articlii Palacky tractandu despre Dualismulu si Federalismulu, reflecta din nou si la strigatori'a nedreptate ce se face popóralu romanescu in Transilvani'a.

Ungari'a.

Sessiunea dietei ungueresce fu prorogata (amă-nata) in 21 Juniu pana in 25 Septembre a. c., candu éra si se va deschide. Rescriptulu reg. de prorogare se citi mai multu numai banceloru góle, din cauza cá din numerulu de 447 deputati, cáti ar trebui se fia de făcia din tóta Ungari'a, Croati'a si Transilvani'a, abia mai remasesera in capitala vreo 70 insi; toti ceilalti se departasera, care la familii, care la bai, éra mai multi de 1/2 nici nu venisera la dieta de asta-érna. Presiedentele camerei in locu de ori-ce altu discursu elegantu, faci unu resumatu de tôte lucrarile acestei sessiuni a dou'a din periodulu de trei ani. 72 de legi s'au votatu in acésta sessiune, dintre care mai multe au caracteru de economia politica. In vederea lucrarilor conferentiei dela Berlin, partea cea mai mare a deputatiloru magiari s'a departatu din capitala cu spiritulu fôrte ingrijitu, din mai multe cause si anume, cá conferentia diplomatiloru la Berlin este o simptomea invederata a dissolutiunei definitive a imperiului turcescu, daca nu si in Asi'a, de siguru inse in Europ'a; mai departe, cá ori-câte drepturi ale corónei boeme se restabilescu, acelea sunt totu atâtea loviture date dualismulu; a trei'a, cá de si diferentiele finantiale se regulara cu Croati'a, s'au escatu inse altele mai periculóse, strictu nationali, despre care vomu atinge totu aci sub alta rubrica; a patr'a, cá Omladin'a serbésca éra 'si ridica capulu in contra magiarisarei si pentru existenti'a nationale serbésca asia, in câtu visitatiunile canonice ale domnului episcopu Anghelici cá locutiitoriu de mitropolitu si patriarchu, carele trece de mare amicu alu sistemii actuale, nu avura nici-unu resultatu doritu pentru magiarismulu.

In momentele de făcia press'a magiara mai bate tob'a de alarmu inca si din alta cauza, care ne pôte interessa pe toti. Deunadi Mai. Sa imperatulu tinendu si la cetatea fortificata Königgrätz o revista preste trupe, audi pe unu capitaniu, cum esplica soldatiloru cuvetele de comanda in limb'a loru materna cecha si ilu laudá dicundu, cá asia trebuie se faca toti oficiarii, se esplice fetioriloru in limb'a loru, cá se intieléga bine; din contra, pe altu capitaniu care vorbia cu cechii numai nemptiesce, ilu mustrá. Cu acésta monarchulu cá supremu belliduce alu armatei sale, nu a facutu mai multu, decâtu a reflectatu pe oficiari la regulamentu, care tine limpede, cá fia-care oficiariu este obligatu se invetie limb'a regimentului in care se afla, mai virtosu cá invetiarea de acea limba este considerata si cá una din calificatiunile de inaintare (avancement). Dela primirea acelei sciri autentice diariile magiare incepura se sbiere si se pretinda nici mai multu nici mai puçinu, decâtu cá la regimintele din Ungari'a, Transilvani'a, Croati'a limb'a de comanda se fia numai cea magiara si tôte regulamentele si tóta instructiunea numai magiara. Din tôte, diariulu ministerialu „Ellenör“ ridica cea mai grea acusa contra oficiariloru din armata, dicundu intre altele multe, cá in lagare (castre), unde este usu a se inaltia mai multe drappelle (stéguri) si flamure, se inaltia si câte 30 bicolóre negru-galbine, multe si croatice, éra ungueresce abia câte cinci si acelea merunte; mai departe, cá unii oficiari isi batu jocu de limb'a si literatur'a magiara dicundu, cá cu aceea nu poti se'ti castigi nici o cultura solida, fiindu-cá tóta este numai inprumutata dela alte popóra mari si civilizate, (precum si este in

adeveru); in fine că unii oficiari oprescu pe subordinatii lor dela vorbirea limbei magiare (nu se crede).

Aristocraticulu „Pesti Napló“ numesce pe oficiarii de nationalitate germana si slava, ómeni rei (gonosz németek és szlávok), cari considera armat'a „de scóla a germanisatiunei si de simbolu alu unitatii statului“, éra nu de alu dualismului; apoi adaoge, că acésta nu póte remané asia, si că magiarii voru mai suferi acea stare de lucruri numai până ce li se va da ocaziune că se scape de ea! (Nr. 156).

Mai la intielesu nu póte se scria nimeni decâtu a scrisu P. N. in favórea unei rebellii din cele mai teribili si cu scopu de a sparge si unitatea armatei. Din dio'a in care s'ar introduce doue limbi de comanda, cea germana si cea magiara, cechii aru fi indata acilea, că se pretinda pentru cechi, moravi si slavaci comanda cecha, croatii aru cere la momentu comanda croata pentru toti slavii meridionali, din Sirmiu până in Carinthia si până in Dalmati'a etc. Apoi se te mai miri si de atâtea duelle, câte se intempla intre oficiari din armata si intre civili. Iritatiunea merge crescéndu. Nu se póte inse pricepe, cui voru se mai insufle magiarii frica cu atâtea amerintiari vane.

Discurse parlamentarie tinute in cestiunea agraria transilvana.

(Urmare.)

In privinti'a acésta §. 22 dispune urmatórele :

„Desdaunarea pentru prestatiunile dechiarate in sectiunea acésta de rescumperare se va plati numai de către cei obligati, fara concursulu tiei, dupa dispositiunile urmatóre.“

Cum trebuie se se rescumperare posesiunea alodiala, in privinti'a acésta §. 26 dispune in modulu urmatoriu :

„Printr'o dispositiune speciala se va statori, sub ce conditii si in ce modu se se solveze capitalulu de desdaunare, si cum se se respunda celoru indreptatiti rent'a anuala de 5% prin autoritatile c. reg.“

Acestu paragr. invólva, că rescumperarea, respective capitalulu ce l'va trebui stabilitu pentru prestatiunile perdute, se se respunda eventualu prin mijlocirea statului, togma cum se urmédia la rescumperarea remanentieloru in Ungari'a.

In acésta privintia statulu s'a angajat a aduce o lege, dar legea acésta nu s'a adusu nici până astadi, cu tóte că de atunci au trecutu 32 de ani.

Paragrafulu 89 art. de lege 53: 1871 dispune ce ce e dreptu, rescumperarea prestatiunilor de asemenea natura, candu dice :

„In casurile, in cari legea de fatia dispune că prestatiunile se se rescumperare de către fostii iobagi, rescumperarea o va forma sum'a aceea, care va resulta, daca din sum'a indouedecata a valórei prestatiunilor anuale, se va detrage a sies'a parte pentru coperirea spesseloru de incassare si manipulare,“ si asia mai departe, până candu termina cu aceea: că la dorinti'a partiloru se se efectuiasca prin mijlocirea statului; in legea acésta inse nu s'a facutu nici o dispositiune in privinti'a Transilvaniei, prin urmare ea propriamente se referesce numai la Ungari'a.

Astfelu candu asemenea casuri vinu inaintea judecatorului, dar cu deosebire inaintea Curiei reg., ea totudeauna dechiaru posesiunea de sesiune alodiala, carea remane in proprietatea posesorului de astadi, acesta inse este datoriu a rescumperare dela fostulu proprietariu prestatiunile, éra fostulu proprietariu nu este indreptatitu a'si incassa desdaunarea pentru prestatiuni, până ce statulu nu va aduce o lege speciala in acésta privintia, va se dica, lui i compete sum'a de rescumperare, dar nu 'i este permis se o incasseze.

Pentru delaturarea acestei anomalii eu asia sci, că Curia reg. a substernutu si unu memorandu la ministeriu, care inse până astadi n'a facutu nici o dispositiune.

Acésta situatiune e fórte nefavorabila pentru ambele parti.

Dar anume pentru fostii iobagi este fórte ruinatóre, nu numai pentru aceea, că ei sunt indatorati a'si rescumperare insii proprietatea, care propriamente e de o natura cu cea din conscriptiunea Czirakiana, si numai pentru aceea a remasu afara din conscriptiune, că-ci poporulu atunci cá si acum éra mai aplecatu, a nu marturisiti totu căre candu se face vre o conscriptiune, temendu-se de introducerea vre unei sarcine noue, ba atunci, precum este sciutu, au fostu ómenii chiaru indemnati la acésta, si spariati cu introducerea de conscriptiuni noue, — dar mai cu sama pentru acestu defectu dupa prax'a introdusa se deposedédia formalu.

Fostii proprietari adeca pe bas'a sententieloru urbariale dau in judecata pe tiereni pentru prestatiunile nerafuite dela 1848 incóce si se afa judecatorii civili, cari cu desconsiderarea legiloru de prescriptiune, incuviintiédia cererea lor si executédia pe bietii ómeni. Sumele sunt enorme; sunt casuri, unde pentru o biata coliba tiganésca se judeca câte 4—500 fl. asia, in cătu bietulu tieranu mai bucurosu o parascesce decâtu se platésca fostulu proprietariu sum'a ce i o adjuceca legea. Totu asemenea se intempla si cu estravilanele de acésta natura, si pe asta cale fostii proprietari deposedédia mii de tierani.

Pentru că astfelu de abusuri contra legeri se nu se póta intempla si pentru cá si fostii proprietari se'si póta capeta acea ce le compete intr'adeveru, dupa parerea mea, era mai antaiu de lipsa se se delature

defectele din legea materiala si numai dupa acésta se ne ingrimumu de o procedura generala nu numai pentru Transilvani'a, ci pentru tier'a intréga, că se nu fimu siliti a totu face cărpituri, cu atátu mai vertosu, că mentiunea ei este de o durata fórte scurta, că-ci in cătiva ani au se se reguledie definitivu tóte referintiele de posesiune.

Nime nu doresce mai tare decâtu mine, că se se termine odata cestiunea acésta agitata; dar, de órece proiectulu e atátu de defectuosu, si de órece gubernulu a negligatu atâtea cestiuni inainte de a veni cu proiectulu de procedura, 'mi iau voia a substerne o propunere, prin care ceru, că gubernulu se fia indrumatu a prevedé tóte defectele aretate si pe tótna se ne substérna unu proiectu de lege perfectu, prelucratu din punctu de vedere alu statului. Recomandu spre primire propunerea care este urmatórea :

Proiectu de resolutiune :

Considerandu că „dispositiunea speciala“, care are se reguledie rescumperarea prestatiuniloru circumscrise in §. 21 alu patentei urbariale transilvane, pusa in perspectiva prin §. 26 din aceeași patenta, nu s'a facutu până acum din partea legislativei ; —

considerandu, că, in contra dispositiunei §. 82 art. de lege 53 din 1871, proiectulu de lege despre regularea posesiunei comune de pe teritoriulu Talmaciului, Selistei si a Branului, precum si a comuneloru ce se tñu de aceste nu e substernutu nici până in diu'a de astadi ;

considerandu, că procedur'a de regulare urbariala si cu deosebire cea referitóre la comassare e fórte defectuósa nu numai cu privire la partile Transilvaniei, ci in genere si pentru celelalte parti ale tiei, —

considerandu in fine, că proiectulu de lege ce se afla in discussiune se referesce numai la partile Transilvane a tiei si din lips'a legiloru materiale aretate mai susu nu póte fi completu chiaru pentru aceste parti :

proiectulu de lege in cestiune nu se primesce de basa la desbatera speciala, ci se indrumédia ministrulu de justitia a prepara unu proiectu de lege, care se suplinésca si defectele aretate mai susu, si a'lu substerne dietei la inceputulu sesiunei viitóre.

(Va urmá.)

Croati'a.

(Diet'a. Cestiunea limbei magiare. Cérta noua.)

Precum arataramu alta-data, cele doue comisiuni regnicolarie, a Ungariei si a Croatiei, dupa doui ani petrecuti in dispute si certe, se invoira in fine asupra puncteloru noului contractu politicu; éra in dilele trecute ilu votá si diet'a Croatiei cu maioritáte considerabile, că se aiba pace pe alti noue ani căti au mai remasu. Acésta specie de uniuni politice ne aduce aminte fara voi'a nótra acelea timpuri funeste, pe candu sultanii Turciei dupa fiacare campanii mari, invingatori s'au invinsi, niciodata nu inchieiau pace pe vecia, ci numai armistitiu, incetare, repausu de arme pe unu timpu anumitu, pe diece, multu 25 de ani. Turculu ti-o spunea verde: Eu pace durabila nu voi se facu cu voi; sunt decisu a ve subjúgá indata ce'mi va veni bine; acum inse am obositu, trebuie se'mi mai reculegu poterile si in loculu miiloru de ostasi macefáti de voi in batalii, se'mi crésca altii. Curatu asia se inchiaie si pe la noi contractele politice de câte 10 ani; numai cătu in locu de sinceritatea brutala turcésca, la noi prinde locu faciari'a, minciun'a politica, coruptiunea.

Se pare inse că croatii isi cunosc prea bine pe confederatii lor. Abia se votá pactum conventum politicu, candu se si escá o alta causa de dissensiune infocata intre magiari si croati. Caus'a nu este noua, ci numai inprospetata. Lectorii nostri cunosc incercarile de mai inainte ale autoritatiloru magiare de a introduce limb'a magiara in Croati'a pe furis, pe cali clandestine, mai antaiu in acelea ramuri ale administratiunei, care stau sub imediat'a conducere a ministriloru unguresci, cum finantia, telegrafii, poste, gendarmi. Mai de curendu ministrulu de finantie comitele Szapáry adresá d-lui David, directoru de finantie in Agram, ordonanti'a, prin care'i comanda, că in localulu de cancelarii se deschida o scóla de limb'a magiara pentru deregatorii de finantie, croatii de nationalitate, sub cuventu, că acésta trebuie se invetie unguresce, pentru-cá se póta coresponde cu ministeriulu ungurescu. „Nu asia vecine, ci daca ai tu trebuintia de pung'a mea, invetia'mi tu limb'a mea si cere'mi pung'a asia, că se te intielegu bine,“ fu respunsulu unanimu alu tuturoru croatiloru. Mai antaiu se aduná numerosulu corpu reprezentativu alu capitalei Agram (Zagrabi'a) si dupa desbateri infocate luá aprópe in unanimitate urmatóri'a decisiune :

Considerandu, că scól'a magiara deschisa in acésta capitala de către directorulu de finantie David s'a infintiatu in contra legiloru tiei nóstre, fara scirea si incuviintiarea auctoritatiloru nóstre scolastice, prin urmare cu calcarea autonomiei nóstre provinciale;

Considerandu mai departe, că deschiderea acelei scóle magiare a provocatu neliniste si turburare in poporatiune ;

Considerandu in fine, că acea scóla este fórte periculósa pentru tóta natiunea si tier'a nótra (gemeinschaedlich dupa testulu nentiescu inaintatu la diarele din Vien'a), — primariulu (Bürgermeister) este insarcinatu, că se o si inchida indata, in casu de necesitate chiaru cu forti'a, luandu in ajutoriu si siese panduri armati (sergenti de politia).

Lucrulu nu a statu acilea, ci dupace se vediu că turburarea spiriteloru merge crescéndu, in 31 Maiu opozitiunea din dieta esi cu propunerea că 1) Banulu Peiacevich se fia provocatu de către dieta a luá tóte mesurile necesarie si ducatórie la scopu, pentru-cá atátu ministrulu ungurescu se'si retraga cătu mai curendu nelegiuit'a sa ordonantia din 18 Maiu, cătu si presidiulu directiunei finantiale se'si annuledie cerculariulu seu de dato Agram 21 Maiu, prin care face cunoscuta deregatorie finantiale deschiderea scólei de limb'a magiara; 2) că banulu se informedié cătu mai curendu pe dieta despre rezultatulu mesurelu luate.

Dupa acestea banulu a plecatu la B.-Pest'a cu scopu de a se intielege in persóna cu ministrii. Dara ce incape aci multa intielegere? Croatii sunt decisi pe viétia pe mórte, a nu suferi cu nici unu pretiu despotismulu altei limbi in patri'a lor. Ei tñu mortísuiu la doctrin'a sanetósa si unic'a salvatória, că functionarii sunt pentru poporu, éra nu poporulu pentru functionari; incepundu dela celu din urma cancelistulu până la ministru, ei sunt datoru se invetie limb'a poporului, din a carui sudóre tragu salariile si diurnele. Croatii se revólta in sufletele lor, candu audu că partea cea mai mare a birocratiloru din Ungari'a si Transilvani'a nu cunósce de locu limb'a poporului; judecatori, subprefecti, viceprefecti si prefecti (comites supremi) vorbescu unguresce in afaceri de cele mai importante către mii si sute de mii de locuitori, cari nu intielegu nici-unu cuventu din câte spunu ei si asia degrada pe locuitori la stare de animale ne-cuventatórie.

Acestea hostilitati care se continua cu atáta fervóre asupra dreptului limbei nationale in totu coprinsulu monarchiei, nu potu avé altu capetu, de cătu numai funestu.

Patriarchulu grecescu din Constantinopole contra culturai nationale romanesci.

Enciclic'a patriarchului din Constantinopole adressata către arhieriei greci din Macedoni'a, Epiru si Tessali'a fu publicata in traductiune numai de către unele diarie romanesci, altele o trecura că inadinsu cu vederea, éra unele o comentara. Capulu lucrului este acilea, că patriarchulu uitandu cu totulu de inalt'a sa positiune, de vocatiunea sacra, de spiritulu evangheliei ce ar trebui se'lu incaldiesca, se degrada pe sine la rol'a unui denuntiantu alu unui poporu christianu, ortodoxu, către gubernulu turcescu mohamedanu. In locu inse de a mai comentá noi, reproducemu aci urmatóriele apretiare ale diariului „Cultur'a“ din Pitesci (redactata daca sentemu bine informati, de professori.)

„In faimós'a circulara a patriarchului, Societatea de cultura macedo-romana se numesce propaganda romanésca si se invita P. S. S. Loru“ a o urmari cu atentiune, spre a oprí miscarile propagandei romane, si la casu de trebuintia se lucredie la acésta in intielegere cu autoritatile locale, avendu totudeauna grija a tñea biseric'a in curentulu si celoru mai mici lucrari ale susu disei propagandei, cerendu la trebuintia instructiunile si ajutoriulu Patriarhiei.“

„Cuprinsulu liniiloru, ce reproducemu din numit'a circulara, denota fórte claru, că scopulu greciloru, contra romaniloru din Macedoni'a, este celu aratatu mai susu; de órece chiaru Patriarchulu lor, uitandu misiunea sa si preceptele Domnului, de alu carui reprezentantu se dá pe pamentu, merge până acolo cu ur'a, cu negrulu cugetu contra romaniloru, până a numicea mai laudabila, cea mai patriotica initiativa, aratata prin statutele societatiei de cultura macedo-romana, infintiata de curendu in Bucuresci, propaganda romanésca, in stare, dice Patriarchulu, „de a duce turburari si pericole in imperiulu Otomanu si bisericei, daca va permite in manile unoru straini directiunea scóleloru, a bisericiloru etc.“

„Adeverulu este, că noi n'am fi crediutu niciodata că cineva, si cu atátu mai multu Pr. Sa ecumeniculu Patriarchu, se aiba atáta cutediania de a scrie o asemenea circulara, coprindietóre de inexactitatile cele mai mari si inspirata, nu de duchulu blandetiei, alu dragostei si fratiei, dupa cum ar fi trebuitu se fia, fiindu pornita din partea unei persóne ce are misiunea pe pamentu de a invetiá pe credintiosi se practice aceste calitati.“

„Credemu că lumea intréga, si mai cu séma gubernulu din Stambul, vedindu si intielegéndu scopulu greciloru si alu capulu loru spiritualu din Constantinopole, precum si pe alu romaniloru cătu este de scusabilu, fiindu pornitu numai din sentimentulu ce trebuie

se inspire pe o natiune fatia de aceia ce sunt de aceeasi origine si nationalitate cá dens'a; cea dintai va dá despretiulu ce merita asemeni uneltiri, ér' celu de alu douilea nu va luá in seriosu inventiunile si svárcolele nepotintiosului Patriarchu ecumenicu."

Romania.

(Urmare din Nr. tr.)

Grij'a ce are guvernulu Romaniei pentru cultur'a si prosperitatea locuitorilor Dobrogei, se póte cunosce si din multele mesuri luate neincetatu de cátra administratiune spre a sterge urmele vechiei barbarii.

Pentru-cá se se scia curatu, cine este in Dobrogea cetatienu romanu si nu strainu, pe temeiulu art. 3 din legea de organizatiune s'a decretatu, cá toti locuitorii din Dobrogea, cáti fusera supusi otomani pãna in 11 Aprile 1877 adeca pãna la inceperea resboiului, sunt acum cetatieni romani, si ori-ce pasportu strainu datu la vre-unu locuitoriu din acea categoria, e consideratu cá charteia alba, fia fostu datu acela de cátra ori-care consulu strainu. Asia, la cei ce ambla cu doi bani in trei pungi si la toti venturatorii de tieri, inca si la hotii de doue tieri, li s'au inchisu binisioru drumurile pe de laturi.

Pentru comunele recunoscute cá avendu caracteru de orasie, de municipie séu urbi, se póta grija esceptionale, li se deschidu isvóra de venituri legali, li se dá dreptu de térguri, pentru-cá se si póta face drumuri, a'si regulá si pavá (pardosi) stradele, a ingrijí pentru apa de beutu, a scurge baltile inputite, a plantá arbori, a organizá politia regulata, a infintia scóle si spitale etc. La orasiulu Medgigi'a (Panaghiru) devastatu in modulu celu mai barbaru, sunt invitati comercianti din tóte partile, cá se reparedie magazine si bolte (dughene, pravalii), spre a reinfintia comerciulu ce in florise binisioru pãna in 1877, fiindu-cá acea comuna e situata prea bine pentru comerciulu. Aceeasi grija se póta si pentru orasiile danubiane Macinu, Isaccea, Tulcea etc. Dara cea mai intinsa atentiune este indreptata asupra regenerarei comunelor urbane maritime, Mangali'a si mai virtosu Constanti'a. Pentru regenerarea Constantiei s'au facutu si pãna acum atãta, in cátu chiaru strainii europeni vediendu progresulu, admira talentulu organizatoriu alu romanilor, despre care densii avusera mai inainte o idea mai multu de cátu curiósã. Constanti'a (Tomi) se renasce cá unu fenice din cenusi'a sa; totu ce se face din nou, este pe pitioru europenu. Din tóte, realisarea planului sublime de a plantá paduri preste totu pe unde lipsescu, merita tóta laud'a si incuragiarea. Despre acésta cetimu in „Farulu Constantiei“ o informatiune, din care aru pótea invetiá si proprietarii din Campi'a transilvana si de pe dealurile cele devastate si plesiuge.

„Plantatiuni. — In apropierea Constantiei, Mangaliei si Megidiei s'au creatu trei mici paduri, inceputu alu lucrarilor insemnate de plantatiuni ce s'au proiectatu a se face in acestu judetiu. Intinderea padurei de lãnga Constanti'a este aproximativa de 30 pogóne, (jugere), cealalte doue de cáte 15 pogóne fiacare.

In budgetele comunelor de campu s'au prevediutu de cátra prefectura sume pentru plantatiuni. In plas'a Megidiei s'au plantatu dejá in diferite sate preste 14,000 arbori.

Pe lãnga acestea, in valea orasiului Megidi'a s'au plantatu in anulu trecut si primavér'a acésta preste 70,000 salcii.

Cestiunea plantatiunilor fiindu de cea mai mare inportantia pentru acésta parte a Romaniei, Consiliulu judetianu va fi chiamatu a se pronuntia in privintia ei, indata ce in virtutea noiei legi a Dobrogei, se va constitui.

Bai de mare se deschidu. Ospelu vastu europeanu se edifica. Monumentu comemorativu se inaltia. „Piatia independentiei,“ bulevardulu „Elisabet'a Dómna“ si câteva strade se regulédia in cursulu acestui anu. Pe lãnga tóte acestea locuitorii se bucura, cá la cei diligenti, laboriosi, li se dá ocaziune de castiguri oneste, fiacare dupa munc'a si inteligentia sa. In acelasu timpu veniturile statului si ale comunelor cresc pe anu ce merge.

Amblarea timpului e si in Dobrogea favorabila destulu, pentru-cá a ploatu de vreo trei ori tocma candu erá lips'a mai mare.

Pe la inceputulu lunei c. a ploatu de câteva ori si pe la Iasi, au urmatu apoi calduri mari.

Soiri diverse.

— (Totu despre scóle.) Atinseramu in Nr. precedente, cá in pensionatele celor doue monastiri

catolice invétia preste 30 de fetitii de nationalitate romanésca. Intr'aceea „Herm. Ztg.“ Nr. 144 comunicá lectoriloru sei program'a, dupa care in monastiria st-ei Ursule (Ursulineloru) s'a datu examenu din music'a instrumentala si vocala. In dio'a 1-a s'au executatu 28 numere (piese), in dio'a a 2-ea 27, éra la inpartirea premiilor alte 5 in suma 60 de piese! Din acestea unele sau executatu pe piano cu 4, altele si cu 8 mani; unele s'au cantatu in choru, cele mai multe au fostu executate una cáte una. De aici inca se póte combina la numerulu celu mare ale eleveloru acelu institutu. Dintre romancutié s'au produsu frumosu domniórele: Alexandra Dumitrescu cu canteculu de jocu Serba Hora de Jul. Wiest. Victoria Poparadu, A Madárfészek (Cubulu de pasere), dupa Chr. Schmidt Mari'a Plastea, Dans un gardin florissant (Intr'o gradina in florita), de Leop. Stern. Sabin'a Andreica cu Mari'a Patrubani. Schottisch de Brüner, cu 4 mani. Cornelia Stanislau intr'unu duettu pe soprano de W. Heiser, cu d-siór'a Gisela Gardik. In fine la inpartirea premiilor totu d-siór'a Sabina Andreica s'a produsu in pies'a romanésca: Asia mi-a fostu ursit'a.

— (Dela Becleanu de pre Campi'a transilvana) aflamu, cá acolo s'a tinutu sub presiudu rev. sale dlui protopopu G. Tecariu examenu in 13 Juniu la scóla confessionalã gr.-catholica, in care din 72 prunci obligati au frecuentatu in regula 40. Dintr'o colecta de 7 fl. 35 cr. s'au inpartitu si premie. Dn. curatoru Ioanu Mázocu a datu si asta-data 2 fl., éra mai inainte 10 ABC-dare; mai incolo, ddnu Aug. Silvasianu scriitoriu 2 fl. 35 cr., primariulu opidului Marcelinu Soharu 1 fl., Mich. Tecariu cancelistu 1 fl., altii cáte 20 cr. Scóla fiindu fórté lipsita, rever. sa dn. dr. professoru Greg. Silasi o ajuta pe fia-care anu cu cáte 10 fl. Dn. curatoru e mare patronu ale scólei, inse si alu bisericei, pentru care a cumparatu din alu seu vestimente bisericesci dela Vien'a in valóre de 80 fl. Tóte acestea sunt exemple prea demne de imitatu; éra curatori bisericesci precum e dn. Mázocu, se dea D-dieu comunelor nóstre rurale celu puçinu trei mii.

Docente in Becleanu este Simionu Moldovanu. Positiunea 'i este cu atátu mai grea, cu cátu in Becleanu se afla si scóla de statu, la care platescu toti locuitorii cáte 5% dupa fiorinulu de dare.

— (†) Unu necrologu din cele mai dureróse ni s'a inpartasitu fórté tardiu, adeca dupa doue luni aprópe. O socia, o mama romana din acelea ce sunt de modellu alu virtutiloru femeiesci, Ludovic'a, consórt'a parochului si v. protopopulu Ioanu Moldovanu din Banisioru tractulu Crasnei, nascuta Vicasiu, a repausatu in Domnulu la 23 Aprile st. n. in etatea cea mai frumósã de 36 ani, dupa-ce traise 18 ani in casatoria fericita cu scumpulu seu sociu, pe care'lu lasá in doliulu celu mai profundu cu cinci prunci minori, Alimpiu, Iuliu, Augustinu, Elen'a si Ioanu, cum si pe parintele seu neconsolabile dn. Ioanu Vicasiu parochu si protopopu in Hidigu, pe fratii sei Alexandru si Augustinu parochi, cu sociile Veronic'a si Julian'a, pe Emiliu teologu si alti consangeni. O jelesce inse si comun'a intréga si poporatiunea de prin pregiuru, care pe repausat'a o iubia si respectá cá pe mam'a sa pentru blandeti'a si cealalte virtuti ale ei, care o facea cá se fia petrunsa si de missiunea sa cá preotésã romana in mijloculu poporului romanescu, cá-ci pe cátu e de sublime missiunea unui preotu romanescu, pe atãta trebue se corespundia si portarile unei preotese cá consórtã, mama, económa, crestina buna, datatóre de exemplu bunu.

Sufletu curatu, róga-te pentru ai tei acolo susu unde te afli, cá-ci ei te voru avé totudeauna in memoria viãa si doiósã!

— (Filoxera.) Mare calamitate au ajunsu pe unele tieri din caus'a acelei insecte blastemate, carei naturalistii 'iau pusu numele filoxera, éra in unele limbi li dicu peduche de viãa. Din caus'a acestei insecte in Franci'a s'au uscatu cu totulu multime mare de vii, éra cáte nu s'au uscatu, au fostu esterminate de locuitori, dupa ce au vediutu, cá nu scie vindeca nimeni vitiele de acea bóla rea. Fiindu francesii viierii cei mai renumiti, multi proprietari din alte tieri apucaseru se aduca vitie din Franci'a in sume considerabili; cu acelea inse aduseru si bóla de filoxera. In Banatu s'au descoperitu filoxera mai antaiu in viile dela Panciova, unde incepuera se ingalbinésca si se se usce. Guvernulu luá mesuri energiósé; viile Panciovei fuseru taiate si arse. Dupa aceea s'a mai ivitu ici colea, éra in unele locuri ómenii au scapatu numai cu spaim'a. Estimpu inse s'a descoperitu filoxera in viile dela vreo 6 comune din Ungari'a propria, unde proprietarii mari adusesera vitie din Franci'a. Alta vindecare nu e, de cátu secure si focu. Este opritu sub pedépsã grea a mai aduce vitie séu si altoi de pomi din strainatate, pãna candu nu se va convinge lumea, cá a dis-

parutu acea ciuma de vii, care a patrunsu in Franci'a totu din resaritu de undeva, de unde au venit si bólele mortifere de animale, precum pestea (cium'a), frigurile galbine si negre, lepr'a si bólele venerice, coler'a, bóla cea rea de vite etc.

— (Aniversaria de 100 ani) se va serbá la 1 Novembre a. c. in memori'a desfiintiarei de robia iobagésca (iobagia) din Austri'a propria. Tóte clasele poporului, inclusive aristocrati'a feudale luminata, aflara cá acea di, cá una dintre cele mai gloriósé ale imperatului Josifu II merita de fia serbata la 100 de ani cu tóta solemnitatea. Preparativele se facu de cátra auctoritati si poporu. Asia este ori-unde unu poporu ajunsu la consciintia de sine, a invetiatu se simtia si se pretiúesca darurile adeveratei libertati.

Correspondentie particulare ale „Observatoriului“.

Satmaru, 31 Martiu st. n.

(Urmare si fine.)

Se mai dice totu in acea corespondentia, cá asta parochia dupa unire s'a incorporatu in dieces'a rusésca de Muncaciu si asia s'a introdusu aici limb'a rusésca prin unii cantori venitii dela Ungvaru, ce credinciosii au suferitu bucuros, pe cátu si ei s'au mestecatu prin casatorie cu familii rusesce din Ninteu; cá totusi si-a tinutu parochi'a caracterulu puru romanescu pãna la anulu 1840, candu s'a tramisu aici de parochu unu rusu domnulu Guloviciu, care nesciindu romanescu, a inceputu se predice ungresce si a introdusu limb'a ungresca in scóla, in adunari si in tóte afacerile.

Si aceste assertiuni sunt fictiuni.

Acésta parochia cu ocaziunea unirii nici nu a esistatu, cá-ci ea se infintia numai in anulu 1808. Aici dela Ungvaru nu a venit nici unu cantoru rusu, cá cáti cantori au fostu aici, toti au fostu romani, afara de acela care e acuma; ci si pe acésta credinciosii l'au alesu, pentru vocea sa cea frumósã, in contra episcopulu de Muncaciu, care chiaru ilu oprise dela tóte functiunile, apoi si acésta nu canta rusesce, ci romanescu. Ce se tine de Ninteu, si acésta parochia e focariu romanu, cá acolo biserica e facuta de famili'a Simleiana, romana din Macedoni'a; acolo din cele 50 de familii, la cari a scadiutu parochi'a, preste 30 de familii si adi sunt romane, si mierile aduse de acolo sunt romane, si romanescu graiescu.

Domnulu Gulovich a venit aici in a. 1837 si nu tramisu dela Ungvaru, ci alesu totu de credinciosii, sub conducerea curatorulu Petru Popu, alesu dintre trei candidati, intre cari doui erau romani. Aici nu domni'a sa a introdusu limb'a ungresca, cá aceea s'a introdusu deodata cu infintierea parochiei. Avemu in archivu scriorile si protocólele dela inceputulu parochiei, si acele sunt in limb'a ungresca; asia sunt si ómeni be-trani, chiaru dela infintierea parochiei, si acésta dicu, cá si predicele in limb'a ungresca s'au tinutu aici, si inainte de domnulu Gulovich. De altumentrea detorescu adevérului a spune, cá mai virtosu domniei sale avemu a multiamí, cá nu am perditu acésta parochia, si cá aceea nu a remasu la Ungvaru cá multe alte parochii romane.

Eca, asia scriu si altii despre acésta parochia. In nr. 18 alu „Gazetei Transilvaniei“ se pune cineva a descrie si elu trecutulu acestei parochii si dice, cá aici preotii venitii dela Ungvaru au introdusu limb'a ungresca pe care o vorbea mai usioru de cátu pe cea materna. Aici a fostu tramisu dela Ungvaru numai protopopulu Grigoriu Popu; ci repausatulu tocma ungresce vorbea reu, cum spunu si adi despre densulu, cá predicá Krisztus husa, carnea lui Christu, in locu de Krisztus teste, corpulu lui Christu. Ci onor. publicu cu totu dreptulu póte intrebá, cum s'a introdusu aici limb'a ungresca in afacerile bisericesci si la predice? de unde a venit miscarea cu introducerea aceleia si la cultulu dumnediescu? si cum au alesu aici unu individuu de curatoru, care nu e membru alu parochiei?

Aici starea e, cum o atinse si onor. domnu Redactoru alu acestei foi, in nr. 12. In acésta parochia sunt nu numai romani, ci si rusi, sunt anume la 250 de familii, din cari doue parti facu romanii, cam una parte rusii, apoi se afla si unguri, facuti greco-catolici. Acésta proportiune a statu aici si la infintierea parochiei in a. 1808, si pe cátu romanii nu sciea rusesce, éra rusii romanescu, a cautatu chiaru la inceputu se introduca limb'a ungresca in afacerile lor, cá altumentrea nu potea vorbi unulu cu altulu, si nu se potea intelege. De atunci rusii au uitatu cu totulu limb'a rusésca, in cátu nici unulu, nascutu aici, nu scie rusesce. Romanii maioreni, potu dice, sciu toti romanescu, ci si ei sunt mestecati prin casatorii cu rusi, unguri, germani. Asia dupace vedu credinciosii de aici, cá chiaru in Ninteu canta si ungresce in biserica si la inmormentari, una parte din densii au vrutu cá se cante si aici.

Asia s'au adusu fainós'a decretare despre limb'a ungresca. Cu aceea firesce au trecut preste margini, pentru-cá a decretá in cause ce se tinu strinsu de cultulu dumnediescu, e dreptulu sínódeloru si alu capulu bisericei. Inse cu aceea chiaru proiectatoriulu V. O. a vrutu numai se dea inportantia dorintiei despre limb'a ungresca, éra ceialalti cari au fostu la adunare, nici au cunoscutia de legi, si asia tóta decretarea e de a o reduce la esprimarea dorintiei, spre a se invoí consistoriulu, cá se póta cantá si aci ungresce. Acésta se adevéresce si din urmare, pentru-cá cu totii astépta dispusetiunea veneratului Consistoriu, fara a turburá ordinea, si se cante altumentrea, decum e prescisu de biserica.

Domnulu Viacentiu Nagy, mai de multu Zaveczi, e preside la reuniunea composesoriloru, si fiindu-cá acolo sunt multiumiti cum duce afacerile, asia au venit

unii din credincioșii agricultori la idea, că se'lu alegea pe densulu de curatoru. De altmuntrea la noi este știut, că acestu domnu V. Nagy a invetiatură și preparand'ia la Ungvár, scie ritulu și a fostu mai multi ani cantoru și docente la greco-catolici.*) La alegere s'a pusu întrebarea dacă pôte fi candidatu Vincentiu Nagy, că membru alu parohiei? 22 voturi au fostu pro, 21 contra, 5 insi nu au votatu, cari eră totu contra, și asia au esitu Nagy invingatoriu la votarea prima cu unu votu, la votarea 2-a cu câte-va mai multe. Inse și acésta numai că încercare e de a se luă, chiaru se fia fostu și alte tendentie, pentrucă aici pe curatoru Ordinariatulu îi intaresce, și până atunci nici în funcțiuni nu intra.

Veneratul Consistoriu a cassatu atātu alegerea lui Vincentiu Nagy de curatoru cătu și celelalte alegeri, și a dispusu alegeri noue, totuodată organizandu, precum cursulu alegeri, asia și senatulul bisericescu și scolaru. Că la acésta seau iritatu unii, de sine se întielege; ci eu am facutu totu ce am potutu, spre a molcomi spiritele, și dio'a alegeri noue o puseiu pe 23 ale lunei curente.

La alegerea lui Nagy au fostu de fatia 48, la asta alegere preste 100 de credincioși, între cari mai multi membrii de tribunalu, secretari dela directoratulul de financia, advocati și alti dirigatori. Candu am propusu, după întielegerea facuta în comisiunea candidatură, de curatoru primariu pe domnulu Vasiliu Popu, membru de tribunalu și romanu, credincioșii nici au vrutu se spunu pe ceilalti doui candidati, ci au eruptu în aplause și pe domnulu Vasiliu Popu ilu alesera cu unanimitate de curatoru primariu. Asia s'au alesu și ceilalti deregatori bisericesci: de notariu fu alesu advocatul tineru Savanyu, rom., de perceptoru professorulu Hubánu, rom. de controloru, presidele asociatiunii cultunariloru, Verebiu, de esactoriu Csigi, aplecatu la notariatulu publicu rom., de curatoriu economu Teodoru Groza, proprietariu de pamentu, rom.; de senatori: Michailu Varju vechiu pedagogu și capitalistu, rom., Alesandru Homicsko, secretariu primu la directoratulul de financia rusu, Alesandru Ferenciu și Ioane Popu advocati, romani, Molnár rus., Cosiu, Vasiliu Popu, Georgiu Péter, romani, că reprezentanti ai industriei, Ioane Demeter, Janki, romani, Fercik rus., Michailu Óvári rom., că agricultori.

Cei ce sciu trecutul acestei parohie dicu, că aici inca nu a fostu asia numeroșă adunare, nu asia buna ordine, asia întielegere generale și asia victoria frumoșă, în care nimene nu a invinsu pe altulu, ci s'a invinsu totu insulu pe sine, și cari avea înainte de aceea directiuni contrarie, și-au datu cu totii voturile sale spre unu scopu, spre salvarea onorei biserice. Deci întrebu, după ce și onor. domnu Redactoru alu „Gazetei Transilvaniei“ întrebare în nr. 9 că eu unde sum, întrebu, cum e mai bine: a me pune că se prindu venturile patimeloru cu man'a, s'eu se îndreptu după îngrijirari lucrurile asia, că ori-care se vedia și se se convinga elu insusi, bune sunt dorintiele lui, s'eu rele, potu-se esecută s'eu ba? Detorint'ia mea e asta din urma, și că acea duce și la scopu, arata rezultatulu.

Inse domni corespondenti tempu caus'a nationalitatii, ei vréu fortia, și se provoca la antecesorulu meu, care fiindu aici, cum dicu, numai doue trei familie rusesci, a și stersu corulu rusescu („Gaz. Tr. nr. 18.) Fictiuni sunt și acestea. Aici, precum scrisu mai susu, cam a trei'a parte din credincioși sunt de origine rusesca (ruteni), și antecesorulu meu chiaru se fia vrutu, nu potea sterge corulu rusescu, precum nici nu l'a stersu. Inse înainte de tôte sum pe terenu bisericescu, și Domnulu Christu a disu, că cine prinde arma, prin arma pere. Fia dara, că antecesorulu meu a procesu cu forti'a: ce a fostu rezultatulu? totu forti'a, și urmarile cele mai triste și pentru densulu și pentru caus'a sustinuta de densulu.

Forti'a nu pôte fi devis'a noastră, precum pe terenu politicu nu, cu atātu mai puțin pe celu bisericescu. Acésta ar fi sententi'a noastră de mörte, și domni corespondenti o invetiatură pôte dela inimici. Cum? unde sunt mai multi frati, acolo se fia și Caini, cari se tóce pe cei mai debili în capu? Déca aici rusii sunt în minoritate, se ne punemu a-i despoia din tôte drepturile, că și noi, asia se faca altii, cu romanii, unde suntemu în minoritate? Devis'a noastră are se fia dreptulu. Unde sunt popóra diferite, dreptulu naturei cere că se fia unu modu de trairu între ele, ce nu pôte fi alt'a, de cătu respectarea reciproca a intereseloru, pentrucă numai asia potu traí în întielegere și în pace.

Aici la alegerea din urma a fostu întielegere generale; ci se nu cugete nimenea, că aceea a venit numai din întempleru. Credincioșii de aici în trecutu s'au oppusu pentru dorintiele lor, nu numai la dispuestiunile autoritatiloru bisericesci, ci au fostu decisi a nu cede nici poterii armate, și s'au fostu întielesu, că déca va veni ostire pe densii, voru pune în lini'a prima pe prunci, în lini'a a dou'a pe muieri, în lini'a a trei'a pe barbati, și asia voru asteptá ostirea; și densii acusi se se se lase a fi dusi cá nisce muieri? Saltu nu se dá în natura și înainte de alegere chiaru am fostu interpelatu de mai multi, despre interesele diferite, ci am respunsu că se fia incredintiati, pentrucă acele au se fia neatine și respectate.

Potu fi cari se dica, că prin întielegere la interese asia contrarie se periclita caus'a nationalitatii. Din contra, cu relatiunile de aici și aceea chiaru, pe asta cale se asecura. Spre adevieru servescu esemplele urmatorie.

În „Gazet'a Transilvaniei“, în nr. 18 se dice, că rusii de aici nu au suferitu predicele romanesci, și după ce cererea lor de a se tinea predicele numai unguresce, o respinsese și guvernulu diecesanu, asia au facutu demonstratiunile sale până la schisma, candu apoi episcopulu Vancea a destituitu pe parochu și scapandu spiri-

tele de schisma, a impinsu în prepastia biserice'a romana. Corespondentele aici pune de base a releloru ur'a adversariloru fostulu parochu, cum dice, a rusiloru cătra limb'a romana, totuodată cutédia a aruncá cu petri asupra Escelentiei Sale, acusi mitropolitulu Vancea. Nu'mi e obieptulu, ci nu potu a nu observá, că mi-ar fi se descriu procesulu insusi, spre a arată, cătu e de nedreptu corespondentele cătra Escelenti'a Sa. Inse pe Escelenti'a Sa ilu cunoscú romanii, ilu cunoscú lumea. Escelenti'a Sa e glori'a noastră: sciinti'a și energi'a sa a stralucitu și la Rom'a, la sinodulu ecumenicu, între luminatoriilumei, întieptiunea sa stá asia de susu fatia de noi, că starea Escelentiei Sale, și ánim'a parintésca. În acestu respectu dreptu cuvintele rescumperatoriulu le potemu aplecá Escelentiei sale: pastoriu bunu. Crede dóra corespondentele, că și publiculu romanu va aruncá cu pietri asupra Escelentiei Sale, după cuvintele corespondentelu, pe care nimenea nu scie că cine e? Escelenti'a Sa a facutu mai multu și pentru Branu, fostulu parochu de aici, de cătu căti binevoitori a avutu și are densulu, cum potu documentá si cu scrisorile Escelentiei Sale, de côle întregi cu man'a sa, ce le am în Arhivu, și că totusi a caditu repausatulu, nu Escelenti'a Sa portá culp'a.

La processulu cu Branu nici vorba nu a fostu despre predice unguresci s'eu romanesci, cum spunu densii, capii acelu procesu, cari anume s'au feritu a și atinge lucruri ce desteptá ura de nationalitate. Inse e adevératu, că subt predicele romanesci esia unii cu sgotu din biserica. Dintre fostii adversari ai lui Branu unulu de frunte e V. O. rusu, oficiaru de statu, care proiectase și decretarea cu limb'a unguresca, și altulu G. D. romanu agricultoriu; și ce dicu acusi chiaru acestia?

V. O. în casa la mine a disu unai advocatu romanu: Ce amblati domniloru la consistoriu pentru predicele romanesci, acea cestiune noi între noi mai repede o potemu deslegá. Cu alta ocaziune V. O. întrebându-me despre facut'a decretare a limb'e unguresci, i-am disu între altele: detorint'ia noastră e, că se invetiaturu în scóla nu numai cititulu și rogatiunile, ci și limb'a romanésca, că pruncii esindu dela scóla, se scia vorbí romanesc. Densulu uitanduse cu interessare la mine, me întreba: Credi, că pôte fi ast'a? Am respunsu: credu, daca me veti ajutá și domni'a vóstra. La ast'a V. O. 'mi dise: Daca credi, eu voi fi celu dintaiu, care te voiu partení. G. D. care esia totu elu antaiu dela predicele romane, chiaru pretindea că se oprimu pe prunci la scóla a vorbí unguresce. Nu asi vrea se fia întielesu reu: densulu vrea ast'a, nu din ura cătra unguri, ci că pruncii se invetie mai bine romanesc.

Afara de aceste, anu-tiertiu se infintia aici unu coru bisericescu, chiaru subt conducerea rusiloru, că se cante romanesc, după note în biserica și la inmormentari. Acestu coru a și cantatu dejá mai de multe-ori în biserica, după cartea domnulu canonicu Serbanu în anulu trecutu la serbatórea corpulu Domnulu, cu ocaziunea processioniil bisericesci, ce aici se face cu cea mai mare solenitate; totu acestu coru a cantatu la unu altariu alu catoliciloru de ritu latinu, în loculu corulu latinescu, cantarile prescrite în limb'a romanésca.

Eca dara acelea, despre cari corespondenti striga prin foi câte rele sunt în lume, și că vréu se asuprésca pe romani, chiaru acelea aperi și sustinu, pe lângá o întielegere frumoșă, interesele romane.

Din tôte aceste resulta, că unde sunt elemente diferite, acolo și dorintie potu fi diferite, ci că acele se potu reduce la unu scopu: la respectarea reciproca a intereseloru. Dreptu pentru ast'a rogu pe domni corespondenti, că de cătu se alerge indata la Sibiu și la Brasiovu, a strigá prin foi, mai bine se vina aici, daca potu, se destepte și densii pe credincioși, arete bunavoint'ia și întieptiune, că și credincioșii se póta avea incredintiare în densii, și asia vomu duce lucrurile, nu cá se finu de rusine, ci spre onóre.

Ioane Marcu,
protopopu și parochu
rom. în Satmaru.

Literariu.

— „Amiculu familie“ diurnalu socialu, beletristicu și literariu. Apare în fiecare septemana odata — Dominec'a. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu este 5 fl., pre 1/2 anu 2 fl. 50 cr., pre 1/4 anu 1 fl. 25 cr., pentru Romani'a și Tierile latine pre unu anu 13 franci = lei noi.

Abonantii pre anulu întregu primescu că premiulu portretulu distinsulu filologu și istoricu romanu Timoteiu Cipariu — avendu de a solvi numai 30 cr. în pretiulu pacuetarei și a cartei de transportu. Proprietariu, redactoru și editoru: N. P. Negrutiu. Gherl'a imprimari'a „Georgiu Lazaru“. 1880.

Restantierii de pre trecutu suntu rogati se-si refuiasca socotelile în tempulu celu mai scurtu, — ca-ci la din contra vomu fi siliti a redicá cu postcipatiune competintiele ce avemu la domni'aloru — prin ce le vomu causá spese de vre-o 30 cr. s'eu inca și mai multu.

„Abonamentele pre venitoriu“ se se re'noiésca fara de cea mai mica amenare, ca-ci tiparierea esemplareloru superflue, adaugandu-ne multu spesele curente — și altmuntrea fórté mari — nu vomu tipari decatu atatea esemplare, cate vomu fi abonate.

Indata ce se va finí romanulu „Secretele aloru trei nopti“ — vomu incepe comunicarea altui romanu totu atatu de interesantu și amasantu,

Afara de aceea vomu deschide rubrice separate pentru economi'a și medicin'a de casa, în cari vomu cuprinde și legumari'a, florari'a și bucatari'a.

„Amicii diurnalulu nostru“ suntu rogati a introduce „Amiculu familie“ în casele cunoscutiloru domniloru sale, — că-ci inmultindu-ni-se numerulu abonantiloru, noi vomu fi în stare de-a introduce mai multe îmbunatatiri în diurnalulu nostru și de-a edá cei mai multi numeri cate diu doue côle.

„Calendarulu sateanulu romanu“ pre anulu 1881 avendu a se pune sub tipariu în dilele acestea, suntu rogati toti doritorii de a avé acestu Calendaru, că se ne insciintieze de cu bunu tempu, tramitiendu-ne și pretiulu de abonamentu, care e: pentru unu esemplariu (cu postuportu cu totu) 40 cr. — 3 esemplarie 1 fl. — 40 esemplarie 10 fl. — 100 esemplarie 20 fl. v. a.

Totu cu o cale ne rogamu a fi reflectati la schimbarile ce ar' fi de a se introduce în consumarea terguriloru, precum și la alte dorintie ce ar' avé lectorii nostrii cu privire la redactarea acestui calendaru.

Economii și industriarii romani isi voru poté anuntia în acestu Calendaru articlii ce-i au de vendiare — platindu de-o față întréga 2 fl., de 1/2 față 1 fl. 10 cr., de 1/4 față 60 cr.

Prefiurile cerealeloru

și altoru obiecte de trairu au fostu la

22 Juniu st. n. în Sibiu:

Grân, după calitată	1 hectolitru	fl. 7.80—8.80
Grân, amestecat	1 „	„ 6.30—7.30
Secară	1 „	„ 5.—5.40
Papusiou	1 „	„ 4.60—5.—
Ordin	1 „	„ 4.40—4.80
Ovesu	1 „	„ 3.80—4.80
Cartoli	1 „	„ 2.40—2.60
Mazare	1 „	„ 7.—8.—
Lintu	1 „	„ 12.—13.—
Fasole	1 „	„ 7.—8.—
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	„ 37.—40.—
Untura (unsore topita)	50 „	„ 28.—29.—
Carne de vita	1 „	„ 44.—46
Oua 10 de		„ —20

Cursuri de Bucuresci în Lei noi (franci).

10/22 Juniu 1880.

Obligatiuni rurale din 1864 convertite cu 6%	l. 87.— b.
Inprumutul Oppenheim (Londra) din 1866 cu 8%	„ 109.— „
Obligatiuni dominiari cu 8%	„ 101.1/2 „
— Creditu fonciariu ruralu cu 7%	„ 101.1/2 „
— Creditu fonciariu urbanu cu 7%	„ 94.— „
Inprumutul municipale alu capitalei din 1875 cu 8%	„ 103.— „
Actiunile caliloru fer. rom. (Berliu) din 1866 cu 5%	„ 55.50 „
Obligatiuni din 1868 cu 6%	„ 99.90 „
Prioritati cu 8%	„ 121.1/2 „
Actiunile bancai Romani'a din 1869	„ 332.— „
Daci'a, comp. de asecur. din 1871 act. (fr. 500) 8%	„ 245.— „
Romani'a, compania de asecur., din 1875 cu 8% act. (200 l.) platitu 100	„ 68.— „
Rent'a romana din 1875	„ 77.3/4 „
Diverse:	
Argintu contra auru	4 1/2%
Bilete hipotecaris	3%
Florini val. austriaca	„ 2.14 „
Rubi'a de chartie	„ 2.60 „

UMRATH & COMP. în Bubna langa Prag'a, fabricanti de machine agricole

se recomanda prin specialitatiile premiate la expositiunea agricola din Prag'a în anulu trecutu, cu pretiulu celu dantaiu și renumite prin esecutarea loru fórté solida, ambletu usioru, productivitate mare și treieratu curatu a

Machineloru loru de treieratu de mana și cu verteju

dela 1 până la 8 poteru de cai s'eu boi, atātu locomobile cătu și stabile. Mai încolo fabricam în marini diferite și de o constructiune probata:

Ciure pentru bucate, taiatóre de paie, mori pentru sdrobitu etc' etc.

Cataloge ilustrate în limbile patriei, se tramitu gratuitu și franco. (20) 1—10

Anuntiu literariu.

Au aparutu de subt tipariu și se afla de vendiare la W. Krafft în Sibiu opulu:

Resbelulu orientalu ilustratu

de

Dr. A. P. Alessi și Massimu Popu.

Pretiulu eleg. legatu 8 fl., bros. 6 fl. v. a.

Pe cătu va mai ajunge inca marginitulu numeru de esemplare din premiulu coloratu „Ocuparea Plevnei“ cumparatorii acestui opu ilu voru primi gratis, era cei cari voiescu a'lu avea încadratu, voru avea a mai plati 2 fl. 70 cr. v. a.

Paul Cieslar,

(18) 10—12 librariu — editoru în Graz.

Editoru și redactoru responsabilu: G. Baritiu.
Tipariulu lui W. Krafft.

*) Asia dara dn. V. Nagy după nationalitatea sa genetica, după sange nu este magiaru, ci rusu, rutenu? Red.